

PRIRUČNIK

PRAVO NA ODGOVOR i PRAVO NA ISPRAVKU

unesco

Finansira
Evropska Unija

PRIRUČNIK

**PRAVO NA
ODGOVOR** i **PRAVO NA
ISPRAVKU**

Podgorica, 2026.

Autori:

Aneta Spaić
Ranko Vujović
Paula Petričević
Ilija Jovičević

Ovaj priručnik je nastao kao dio UNESCO-vog projekta „Izgradnja povjerenja u medije u Jugoistočnoj Evropi: podrška novinarstvu kao javnom dobru”, koji finansira Evropska unija. Priručnik je realizovan u saradnji Medijskog savjeta za samoregulaciju i dva ombudsmana – ombudsmanke Vijesti i Monitora i ombudsmana Dana.

#TrustinMediaSEE

Sadržaj ovog dokumenta je isključiva odgovornost njegovih autora i ni u kom slučaju ne odražava stavove UNESCO-a ili Evropske unije.

SADRŽAJ

Uvod.....	7
1. Međunarodnopravni okvir prava na ispravku i prava na odgovor	11
1.1. Pravo na ispravku i pravo na odgovor u pravnom sistemu UN.....	11
1.2. Normativni okvir Savjeta Evrope.....	13
1.2.1. Rezolucija (74) 26 – Položaj pojedinca u odnosu na štampu (1974).....	13
1.2.2. Evropska konvencija o prekograničnoj televiziji (1989)	16
1.2.3. Rezolucija 1003 Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope o etici u novinarstvu (1993)	17
1.2.4. Preporuka Savjeta Evrope Rec(2004)16 – Pravo na odgovor u novom medijskom okruženju	17
1.2.5. Jurisprudencija Evropskog suda za ljudska prava o pravu na odgovor	18
1.3. Pravo na odgovor i pravo na ispravku u pravnom sistemu EU.....	21
2. Nacionalni legislativni okvir prava na odgovor i ispravku	23
2.1. Ustav.....	24
2.2. Zakoni.....	24
2.3. Postupak po tužbi za objavljivanje odgovora ili ispravke	28
2.4. Kodeks novinara/novinarki Crne Gore.....	29
2.5. Standardi crnogorskih sudova u tumačenju prava na odgovor.....	30
2.5.1. Privredno društvo protiv glavnog urednika dnevnog lista (2023)	31
2.5.2. Privredno društvo protiv medijske kuće (2016).....	32
3. Kako samoregulatorna tijela rješavaju žalbe povodom povrede prava na ispravku i odgovor – studije slučaja	35
3.1. Plasman ispravke i odgovora.....	36
3.2. Integritet ispravke i odgovora.....	39
3.3. Odbijene i odbačene žalbe po osnovu prava na ispravku i odgovor	41
3.4. Granice prava na ispravku i odgovor – nejednake pozicije medijskih profesionalaca i njihove publike.....	43
4. Anketa o pravu na odgovor i pravu na ispravku.....	45
5. Preporuke.....	53
Obrazac za ostvarivanje prava na odgovor ili ispravku	56

Uvod

Pravo na odgovor i ispravku predstavlja važan pravni instrument u ostvarivanju slobode izražavanja. Ovaj institut osigurava prisustvo „druge strane“ u javnoj komunikaciji, zakonsku garanciju poštovanja principa *Audi alteram partem* (da se čuje i druga strana) i zaštitu reputacije lica, fizičkog ili pravnog, na koje se odnosi informacija koja može naškoditi nekom njegovom pravu ili interesu. Takođe, pravo na odgovor i ispravku omogućava korigovanje netačnih informacija koje se plasiraju u javnom prostoru.

Pod pravom na odgovor podrazumijeva se pravo osobe ili pravnog lica da pobije, dopuni ili ispravi neistinitu, nepotpunu ili netačno prenijetu informaciju, kao i da iznese svoju verziju događaja i po potrebi pruži dodatni kontekst, kako bi se javnost informisala na cjelovit način i zaštitio ugled i dostojanstvo onoga na koga se prvobitna objava odnosila. Pravo na ispravku podrazumijeva zakonsku mogućnost da se koriguju neistinite, nepotpune ili netačno prenijete informacije. Važno je naglasiti da ovo pravo ne štiti samo individualni interes osobe o kojoj je objavljena netačna informacija, već i

širi interes javnosti da informacije u javnom prostoru budu tačne, potpune i pouzdane. Poštovanje prava na odgovor i ispravku preduslov je da mediji odgovorno vrše svoju funkciju u demokratskom društvu, koje počiva na mogućnosti i slobodi izbora zasnovanog na svim potrebnim i tačnim informacijama.

Način na koji je pravo na odgovor i ispravku formulisano u nacionalnom zakonodavstvu omogućava brzo i besplatno ispravljanje greške i propusta ili uvođenje nove, dodatne perspektive, koja pruža priliku za adekvatnije sagledavanje predmeta izveštavanja ili rasprave. Blagovremeno postupanje po zahtjevu za ostvarivanje ovog prava jedan je od preduslova njegove djelotvornosti. Upravo zato Zakon o medijima Crne Gore propisuje kratke i precizne rokove za podnošenje zahtjeva i postupanje medija, omogućavajući na taj način da zaštita bude efikasna i stvarna.

Primjena prava na odgovor i ispravku posebno je važna u digitalnom okruženju, budući da se neistinite, nepotpune ili netačno prenijete informacije brzo šire putem portala i društvenih mreža, te da je kontrolu štete nastale jednom pogrešnom ili parcijalnom objavom praktično nemoguće sanirati pojedinačnim ispravkama. Stoga je od ključnog značaja da odgovor ili ispravka budu objavljeni pravovremeno, dok javna rasprava još traje i dok je moguće djelotvorno otkloniti posljedice netačne ili nepotpune informacije.

Pravo na odgovor i pravo na ispravku važna su sredstva zaštite pojedinaca u odnosu na medije, ali treba naglasiti da ta prava nijesu apsolutna. Iako je pravo na odgovor značajan instrument zaštite reputacije i osiguranja pluralizma mišljenja i perspektiva, dok pravo na ispravku štiti tačnost i pouzdanost

objavljenih informacija i integritet javnog informisanja, oni ne smiju postati sredstvo cenzure ili pritiska na uređivačku slobodu i autonomiju medija. Drugim riječima, ova prava ne „pretvaraju“ građane u novinare ili urednike – urednik/urednica može, ali nije u obavezi da objavi reagovanje koje prevazilazi okvire određene zakonom i postaje paralelni autorski tekst.

U namjeri da pomognemo građanima u ostvarivanju ovog prava, ali i uredništvima da dobijaju sadržajna reagovanja formulisana u skladu sa zakonskim odredbama, na kraju Priručnika ponudili smo nacrt *Obrasca za podnošenje zahtjeva za objavljivanje odgovora i ispravke*, koji je po potrebi moguće dorađivati i mijenjati. Preporuka je autorskog tima da uredništvo ponudi elektronski obrazac dostupan na zvaničnom sajtu medija, da potvrdi prijem zahtjeva i u razumnom roku donese odluku, a podnosiocu zahtjeva uputi povratnu informaciju – bilo da je odlučilo da reagovanje objavi ili da obrazloži eventualno odbijanje. Predlog obrasca nastao je na osnovu odgovora dobijenih kroz strukturirane intervjuje koje smo za potrebe ove publikacije vodili s najiskusnijim crnogorskim urednicima i urednicama, na čemu im, i ovom prilikom, upućujemo iskrenu zahvalnost.

1. Međunarodnopravni okvir prava na ispravku i prava na odgovor

1.1. Pravo na ispravku i pravo na odgovor u pravnom sistemu UN

Pravo na odgovor i pravo na ispravku uvijek treba posmatrati u kontekstu ljudskog prava na slobodu izražavanja, kako je utvrđeno u međunarodnim dokumentima, posebno u **Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima (UDHR)**¹ od 10. decembra 1948. i **Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima (ICCPR)**² od 16. decembra 1966. godine.

Ova prava su razmatrana u članu 19 ICCPR-a i članu 19 UDHR-a.

1 Dostupno na: <https://www.ohchr.org/en/human-rights/universal-declaration/translations/serbian-latin-srpski>

2 Dostupno na : <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights>

Član 19 UDHR-a glasi: „Svako ima pravo na slobodu mišljenja i izražavanja, što obuhvata i pravo da ne bude uznemiravan zbog svog mišljenja, kao i pravo da traži, prima i širi obavještenja i ideje bilo kojim sredstvima i bez obzira na granice.“³

U članu 19 ICCPR-a se navodi:

1. Niko ne može biti uznemiravan zbog svog mišljenja.
2. Svako ima pravo na slobodu izražavanja; ovo pravo uključuje slobodu da se traže, primaju i prenose informacije i ideje svih vrsta, bez obzira na granice, usmeno, pismeno, u štampi, u umjetničkoj formi ili putem bilo kojeg medija po svom izboru.
3. Ostvarivanje prava iz stava 2 nosi sa sobom posebne dužnosti i odgovornosti. Može biti podvrgnuto određenim ograničenjima, ali ona moraju biti propisana zakonom i nužna: (a) radi poštovanja prava ili ugleda drugih; (b) radi zaštite nacionalne sigurnosti, javnog reda, javnog zdravlja ili morala.⁴

Pravo na odgovor i ispravku u masovnim medijima povezano je, dakle, s „posebnim dužnostima i odgovornostima“ onih koji ostvaruju pravo na slobodu izražavanja, uključujući medije. Stoga ovo pravo može dovesti do određenih ograničenja slobode izražavanja, ukoliko su ona propisana zakonom i nužna radi poštovanja prava ili ugleda drugih. S druge strane, pravo na odgovor ističe se i kao ljudsko pravo povezano sa slobodom informisanja.

U ranim pedesetim godinama 20. vijeka, francuska inicijativa za borbu protiv širenja lažnih vijesti i međunarodne propagande rezultirala je time da Generalna skupština UN-a usvoji **Konvenciju o međunarodnom pravu na ispravku (1953)**, čiji je cilj bio održavanje mira i prijateljskih odnosa među država-

3 Dostupno na: <https://www.ohchr.org/en/human-rights/universal-declaration/translations/serbian-latin-srpski>

4 Dostupno na: https://www.ombudsman.co.me/docs/Medjunarodni_pakt_o_gradjanskim_i_politickim_pravima.pdf

ma. Konvencija je predviđala da države imaju pravo da dostave svoju verziju činjenica ukoliko netačne ili iskrivljene informacije ugrožavaju njihove međunarodne odnose ili „nacionalni prestiž i dostojanstvo“. Međutim, ova konvencija je rijetko primjenjivana i njena praktična upotrebljivost ostala je upitna.⁵

Za razliku od *Konvencije o međunarodnom pravu na ispravku*, koja je štitila države, u narednom periodu usvojeni su međunarodni instrumenti usmjereni na zaštitu pojedinaca. Tako je **Američka konvencija o ljudskim pravima (1969)** u članu 14 („Pravo na odgovor“) jasno propisala: svaka osoba koja je povrijeđena netačnim ili uvredljivim izjavama objavljenim u nekom mediju ima pravo na odgovor ili ispravku putem istog medija.⁶

1.2. Normativni okvir Savjeta Evrope

1.2.1. Rezolucija (74) 26 – Položaj pojedinca u odnosu na štampu (1974)

Kada je riječ o evropskom zakonodavstvu, pionirski dokument u ovoj oblasti predstavlja Rezolucija 26 Savjeta Evrope iz 1974. godine o **Položaju pojedinca u odnosu na štampu**. Time je prvi put sistematski uvedeno pravo na odgovor, s tim što je iz teksta Rezolucije jasno da se to pravo tada izjednačavalo s pravom na ispravku.⁷ Svrha ove rezolucije bila je zaštita pojedinca od netačnih ili štetnih informacija u štampi, na televiziji i radiju. U dokumentu se naglašava da postupak treba da bude brz, jednostavan i bez velikih troškova, te da odgovor mora biti

5 Dostupno na: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVII-1&chapter=17&clang=en

6 Dostupno na: <https://www.oas.org/en/iachr/mandate/basics/3.american%20convention.pdf>

7 Dostupno na: <https://rm.coe.int/16805048e1>.

objavljen u istom mediju i sa sličnom vidljivošću kao originalni tekst. Iako nije imala obavezujući karakter, ova rezolucija je postavila standarde koji su kasnije poslužili kao osnova za pravne instrumente u državama članicama.

Državama članicama se preporučuje, kao minimum, da položaj pojedinca u odnosu na medije bude u skladu sa sledećim principima:

„U odnosu na informacije o pojedincima objavljene u bilo kojem mediju, ta osoba će imati efektivnu mogućnost da objavi, bez nepotrebnog odlaganja, ispravku netačnih činjenica koje se na nju odnose, a za koje ima opravdan interes da se isprave, pri čemu se takvim ispravkama, koliko je to moguće, daje ista važnost kao i originalnoj objavi.“⁸

U Rezoluciji se dalje navodi da će osoba o kojoj su u bilo kojem mediju objavljene određene informacije imati efikasan pravni lijek protiv objavljivanja činjenica i mišljenja koje predstavljaju:

„i. miješanje u njenu privatnost, osim kada je to opravdano prevlađujućim, legitimnim javnim interesom, kada je pojedinac izričito ili prećutno pristao na objavljivanje ili kada je objavljivanje u datim okolnostima opšteprihvaćena praksa i nije u suprotnosti sa zakonom;

„ii. napad na njeno dostojanstvo, čast ili ugled, osim kada je informacija objavljena uz izričitu ili prećutnu saglasnost te osobe ili je opravdana prevlađujućim, legitimnim javnim interesom i predstavlja pravednu kritiku zasnovanu na tačnim činjenicama.“⁹

8 Dostupno na: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?file-id=16414>

9 *Ibid.*

Ova rezolucija definiše i situacije kada mediji nemaju obavezu da objave odgovor:

- „i. ako zahtjev za objavljivanje odgovora nije upućen mediju u razumno kratkom roku;
- ii. ako je odgovor duži nego što je potrebno da se ispravi informacija koje sadrže činjenice za koje se tvrdi da su netačne;
- iii. ako se odgovor ne ograničava na ispravku osporenih činjenica;
- iv. ako predstavlja kažnjivo djelo;
- v. ako je u suprotnosti sa zakonski zaštićenim interesima treće strane;
- vi. ako dotična osoba ne može dokazati postojanje legitimnog interesa.

Odgovor mora biti objavljen bez nepotrebnog odlaganja i mora mu se, koliko je to moguće, dati isti značaj kao informacijama koje sadrže činjenice za koje se tvrdi da su netačne.”

Uticaj Rezolucije (74) 26 na praksu država članica bio je veliki:

- **Francuska** je ubrzo nakon usvajanja Rezolucije uvela zakonsko pravo na odgovor u štampi, koje je postalo jedno od najrazvijenijih u Evropi.
- **Njemačka** je kroz svoje zakone o medijima (*Landespressegesetze*) omogućila građanima da traže objavljivanje odgovora u novinama.
- **Austrija** je pravo na odgovor ugradila u svoj zakon o medijima, naglašavajući značaj proporcionalnosti i brzine postupka.

1.2.2. Evropska konvencija o prekograničnoj televiziji (1989)

Petnaest godina kasnije Savjet Evrope usvaja **Evropsku konvenciju o prekograničnoj televiziji (1989)**, koja svakom fizičkom i pravnom licu, bez obzira na državljanstvo ili prebivalište, garantuje pravo na odgovor kad je riječ o TV programima emitovanim u nadležnosti država potpisnica (član 8 Konvencije).¹⁰ Ovaj dokument se nadovezuje na **Rezoluciju Savjeta Evrope iz 1974. godine**, koja je utvrdila osnovna pravila za pravo na odgovor u štampi, radiju i televiziji.

Konvencija je donijeta u vrijeme kada je televizija glavni oblik masovne komunikacije i kada postaje jasno da prekogranično emitovanje zahtijeva međunarodnu regulaciju. Kako je već rečeno, član 8 Konvencije garantuje pravo na odgovor svim osobama ili organizacijama čija su prava povrijeđena u nekom segmentu televizijskog programa. Budući da konvencije, za razliku od rezolucija, imaju obavezujući karakter, ovim dokumentom je propisano da su države članice dužne da uspostave efikasne nacionalne mehanizme za njegovu primjenu.

„Svaka država ugovornica sa čije se teritorije emituje program obezbijediće da sva lica, fizička i pravna, bez obzira na nacionalnost ili mjesto boravka, imaju mogućnost da ostvare pravo na odgovor ili da potraže drugi odgovarajući pravni ili administrativni lijek u vezi s programima koje emituje radiodifuzna organizacija pod njenom jurisdikcijom, u smislu člana 5. Posebno, država će osigurati da vremenski okvir i ostale pojedinosti koje se odnose na ostvarivanje prava na odgovor budu takve da se ovo pravo može efikasno ostvariti. Efikasno ostvarivanje ovoga prava, ili drugih sličnih pravnih i administrativnih lijekova, mora se osigurati i u pogledu vremenskog okvira i u pogledu modaliteta.“¹¹

10 Dostupno na: <https://rm.coe.int/168007b0d8>

11 Dostupno na: [https://www.coe.int/en/web/conventions/-/council-of-europe-european-](https://www.coe.int/en/web/conventions/-/council-of-europe-european)

1.2.3. Rezolucija 1003 Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope o etici u novinarstvu (1993)¹²

Uvažavajući osnovnu razliku između vijesti, koje moraju biti zasnovane na tačnim činjenicama, i mišljenja, koja su jednim dijelom nužno subjektivna, *Rezolucija o etici u novinarstvu* naglašava da medijske kuće uvijek imaju odgovornost da isprave lažne ili pogrešne izjave. U dokumentu se „pravo na odgovor” ističe kao ključni, mada često nedovoljno iskorišćeni alat za pojedince koji žele da zaštite svoj ugled, te predlaže da se takvim pritužbama bave samoregulatorna tijela (poput savjeta za štampu).

1.2.4. Preporuka Savjeta Evrope Rec(2004)16 – Pravo na odgovor u novom medijskom okruženju

U Preporuci Savjeta Evrope iz 2004. godine pravo na odgovor prilagođeno je novom medijskom okruženju, uključujući internet i digitalne medije. Mediji moraju obezbijediti brzo i efikasno ostvarivanje prava na odgovor i ono mora biti besplatno, navodi se u Preporuci. Istovremeno se naglašava da se ovo pravo odnosi isključivo na netačne činjenice, dok izražavanje mišljenja ostaje izvan njegovog dometa. U ovoj preporuci je definisan i minimum principa koje države članice treba da poštuju kada je u pitanju pravo na odgovor:

„Obim prava na odgovor. Svako fizičko ili pravno lice, bez obzira na nacionalnost ili prebivalište, treba da ima pravo na odgovor ili ekvivalentno pravno sredstvo koje mu omogućava da reaguje na bilo koju informaciju u medijima u kojoj se iznose netačne činjenice o njemu i koja utiče na njegova lična prava.

[convention-on-transfrontier-television-ets-no-132-translations](#)

¹² Dostupno na: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?file-id=16414>

Hitnost. Zahtjev za odgovor treba da bude upućen mediju u razumno kratkom roku od trenutka objavljivanja sporne informacije. Dotični medij treba da objavi odgovor bez nepotrebnog odlaganja.

Istaknutost. Odgovor treba, koliko je to moguće, da dobije isti značaj i vidljivost kao sporna informacija, kako bi mogao da dopre do iste publike i ostvari isti uticaj.

Besplatnost. Objavljivanje odgovora treba da bude besplatno za lice koje ga zahtijeva i na koga se sporna informacija odnosi.

Izuzeci. Nacionalnim zakonom ili praksom mogu se predviđeti određeni slučajevi u kojima medij može odbiti zahtjev za odgovor, i to:

- ako je dužina odgovora veća nego što je neophodno za ispravku sporne informacije;
- ako odgovor nije ograničen na ispravku osporavanih činjenica;
- ako bi objavljivanje odgovora predstavljalo kažnjivo djelo, izložilo autora sadržaja građanskoj parnici ili prekršilo standarde javnog morala;
- ako se smatra da je odgovor u suprotnosti sa zakonski zaštićenim interesima treće strane;
- ako pojedinac koji zahtijeva odgovor ne može da pokaže da za to postoji legitiman interes;
- ako je odgovor na jeziku koji je različit od onog na kojem je sporna informacija objavljena;
- ako je sporna informacija dio istinitog izvještaja o javnim sjednicama organa vlasti ili sudova.”

1.2.5. Jurisprudencija Evropskog suda za ljudska prava o pravu na odgovor

Bogata praksa Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP), nadležnog za tumačenje *Evropske konvencije o ljudskim pravima*, uticala je na nacionalne standarde koji se odnose

na pravo na odgovor i ispravku, posebno kroz prizmu čl. 10 Konvencije (sloboda izražavanja) i načela o proporcionalnosti ograničenja. Ovi standardi obavezuju nacionalne sudove, samoregulatorna tijela i medijske aktore da tumače i primjenjuju domaću normativu – poput Ustava Crne Gore (čl. 49), Zakona o medijima (čl. 61–67) i Kodeksa novinara/novinarki Crne Gore (u daljem tekstu: Kodeks) – u skladu s evropskim zahtjevima, osiguravajući ravnotežu između novinarske slobode i zaštite časti i reputacije.

U nastavku teksta data je analiza dva predmeta iz prakse ES-LJP, koja smo odabrali jer daju adekvatan prikaz pomenutih standarda i predočavaju najvažnije aspekte instituta prava na odgovor i ispravku: *Melnychuk v Ukraine* i *Eker v Turkey*. U prvom predmetu Sud je istakao mogućnost ograničenja u slučaju da odgovor sadrži uvredljive elemente, dok je u drugom potvrdio zakonsku dužnost medija da omoguće odgovor ako u njemu nema ličnih i bezrazložnih navoda. Te dvije presude postavljaju osnovne konture pravne logike u ovoj oblasti, koje nacionalna pravosudna i druga tijela moraju sagledati prilikom interpretacije i primjene propisa. Ovim presudama definišu se ključni i nezaobilazni elementi za harmonizaciju crnogorske medijske prakse s evropskim standardima.

Melnychuk v Ukraine (2005)¹³ predstavlja važnu presudu u pogledu ograničenja prava na odgovor koje se poziva na čl. 10 Evropske konvencije, kao i potvrdu široke diskrecije nacionalnih sudova u slučajevima kada odgovor prelazi u uvredljiv govor. Pisac O Aleksandar Meljničuk (Oleksandr Melnychuk) kritikovao je lokalne novine koje su objavile negativnu recenziju njegovih književnih djela (2002), optužujući novinare

13 *Melnychuk v Ukraine* (ECtHR, App. no. 28743/03, 5 October 2005), dostupno na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-70089%22%5D%7D>

za „sumnjiv literarni ukus“ i lične motive. Meljničuk je tražio objavu cjelovitog odgovora, ali su ukrajinski sudovi odbili da mu to omoguće, nalazeći da je tekst pretjerano uvredljiv jer sadrži lične napade i klevete protiv novinara. ESLJP je potvrdio presudu nacionalnih sudskih instanci i utvrdio da je odbijanje novina da objave odgovor podnosioca zahtjeva bilo opravdano budući da je pomenuti tekst sadržao nepristojne i uvredljive opaske o recenzentu. U presudi je takođe istaknuto da nije bilo povrede člana 10 Evropske konvencije, jer je miješanje u ostvarivanje prava na slobodu izražavanja bilo u skladu sa zakonom i imalo legitimni cilj, koji je „neophodan u demokratskom društvu“ – zaštitu reputacije medija i novinara od pretjerane uvredljivosti teksta.¹⁴

Iz ovog predmeta jasno proističe da Evropski sud za ljudska prava afirmiše široku slobodu procjene nacionalnih sudova u balansiranju prava. Istovremeno, utvrđuje se da odgovor mora biti takav da direktno opovrgava činjenice iz osnovnog teksta, te da su lični napadi nedopustivi. Sud zaključuje da pravo na odgovor ne smije ugroziti slobodu izražavanja medija i da se ne može tretirati kao apsolutno pravo, što bi značilo obavezu objavljivanja svakog teksta.

*Eker v. Turkey (2018)*¹⁵ predstavlja jednu od najvažnijih presuda koje se tiču prava na odgovor kao instrumenta zaštite pluralizma u medijima. Sud je presudio da turske vlasti nijesu prekršile čl. 10 EKLJP (sloboda izražavanja) i naložio novinskom izdavaču Mustafi Ekeru da objavi odgovor Udruženja novinara na njegov članak.

¹⁴ Više o tome vidjeti na: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22002-3781%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22002-3781%22]})

¹⁵ *Eker v Turkey* (ECtHR, App. no. 24016/05, 24 April 2018), vidjeti na: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-177928%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-177928%22]})

Mustafa Eker je objavio članak u kojem je kritikovao Udruženje novinara *Sinopa* zbog korupcije i neprofesionalnosti. Udruženje je podnijelo zahtjev za objavljivanje odgovora, koji je Eker odbio smatrajući ga uvredljivim i nedovoljno povezanim s tekstom na koji se odnosi. Turski sudovi su naložili objavu odgovora. ESLJP je utvrdio da su domaći sudovi uspostavili pravičnu ravnotežu između prava g. Eker na slobodu izražavanja i prava Udruženja novinara *Sinopa* na zaštitu ugleda. Prema mišljenju Suda, odgovor nije prekoračio granice dopuštene kritike, a nalog za objavljivanje bio je srazmjeran legitimnom cilju zaštite ugleda i prava drugih, koji je kao takav „neophodan u demokratskom društvu“.¹⁶ ESLJP se prilikom odlučivanja pozvao na standarde koji su ranije utvrđeni u njegovoj jurisprudenciji: odgovor mora opovrgavati tvrdnje iz članka na koji se odnosi, mora biti objavljen na istom mjestu (poziciji) i biti iste dužine kao prvobitni članak i ne smije sadržati uvrede. Sud je ponovio da je pravo na odgovor od ključnog značaja za demokratsko društvo, čak i kada ograničava uredničku slobodu, te da se ne primjenjuje samo na netačne činjenice, već i na mišljenja iznijeta u novinskom tekstu.

1.3. Pravo na odgovor i pravo na ispravku u pravnom sistemu EU

Direktiva Evropskog parlamenta i Savjeta o audiovizuelnim medijskim uslugama (2010, izmijenjena 2018. godine)¹⁷ obavezuje države članice da svim osobama i organizacijama osiguraju pravo na odgovor u televizijskom programu ili ekvivalentne pravne mehanizme. Član 28, stav 1 Direktive glasi: „Ne dovodeći u pitanje odredbe koje su donijele države članice prema građanskom, upravnom ili kaznenom pravu, svako

¹⁶ Vidjeti više na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22002-11876%22%7D>

¹⁷ Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/HR/legal-content/summary/audiovisual-media-services-directive-avmsd.html>

fizičko ili pravno lice, nezavisno od nacionalnosti, čiji su zakoniti interesi, posebno ugled ili dobar glas, oštećeni navođenjem netačne činjenice u televizijskom programu, mora imati pravo na odgovor ili ekvivalentne pravne lijekove. Države članice će osigurati da istinsko ostvarenje prava na odgovor ili ekvivalentne pravne lijekove ne bude onemogućeno nametanjem nerazumnih uslova ili pretpostavki. Odgovor se emituje u razumnom roku nakon opravdanog zahtjeva i to u vrijeme i na način koji odgovara emisiji na koju se zahtjev odnosi.“

U istom članu se naglašava da pravo na odgovor ili odgovarajuće pravne lijekove postoji u odnosu na sve televizijske kuće u nadležnosti države članice. Propisuje se da sve države članice donose mjere potrebne za utvrđivanje prava na odgovor ili ekvivalentne pravne lijekove i određuju postupak koji je potreban za primjenu tog prava. Posebno treba da osiguraju da je omogućen dovoljan rok i da postupak bude takav da fizička ili pravna lica koja imaju prebivalište ili poslovni angažman u drugoj državi članici mogu na odgovarajući način ostvariti pravo ili ekvivalentne pravne lijekove.

Direktiva predviđa određene slučajeve kada zahtjev za primjenu prava na odgovor ili jednakovrijednih pravnih lijekova može biti odbijen, i to: ukoliko zahtjev nije opravdan shodno uslovima utvrđenim u stavu 1; ako bi emitovanje odgovora predstavljalo kažnjivo djelo; ako bi televizijsku kuću to izložilo riziku parničnog postupka, te ako bi emitovani sadržaj narušavao standarde javne pristojnosti. Takođe, nalaže se ustanovljavanje postupka koji osigurava da sporovi povodom primjene prava na odgovor ili jednakovrijednih pravnih lijekova mogu biti podložni pravosudnom razmatranju.

2. Nacionalni legislativni okvir prava na odgovor i ispravku

Važeći normativni okvir u Crnoj Gori, u načelu, predstavlja adekvatan legislativni odgovor na potrebu za regulisanjem instituta prava na odgovor i ispravku. Ovi pravni instrumenti regulisani su Ustavom Crne Gore, relevantnim zakonskim normama, kao i tzv. mekim pravnim instrumentima poput Kodeksa. Iako se radi o srodnim institutima, između prava na odgovor i prava na ispravku postoji teorijska razlika, kojom se od autora u regionu najviše bavio prof. Vodinelić u svojoj knjizi o pravu masmedija.¹⁸ Pravo na odgovor omogućava licu na koje se objavljena informacija odnosi da iznese sopstveno viđenje, demanti ili komentar na medijski sadržaj, osporavajući iznesene navode i time obezbjeđujući prisustvo „druge strane” u javnoj komunikaciji. Nasuprot tome, pravo na ispravku predstavlja pravni instrument usmjeren na uklanjanje ili korekciju netačne, nepotpune ili pogrešno prenijete činjenice u objavljenom medijskom sadržaju, pri čemu je netačnost informacije utvrđena pravosnažnom odlukom nadležnog organa ili na drugi način vjerodostojno potvrđena.¹⁹

18 Vodinelić, V. Vladimir, *Pravo masmedija*, Beograd 2003.

19 Vodinelić, *ibid*, str. 39.

2.1. Ustav

Najvažniji pravni akt u Crnoj Gori, Ustav Crne Gore,²⁰ u članu 49 izjednačava pravo na odgovor i pravo na ispravku. U pomenutom članu se jamči „pravo na odgovor i pravo na ispravku neistinite, nepotpune ili netačno prenijete informacije kojom je povrijeđeno nečije pravo ili interes i pravo na naknadu štete prouzrokovane objavljivanjem netačnog podatka ili obavještenja“, što je u skladu s regulativom Savjeta Evrope. Dok je Ustav SFRJ iz 1974. godine jamčio pravo na ispravku objavljene informacije kojom se nanosi povreda prava ili interesa čovjeka, organizacije ili organa,²¹ u Ustavu SRJ iz 1992. inauguriše se razdvajanje prava na odgovor i prava na ispravku.²² U članu 37 ovog dokumenta jamči se „pravo na ispravku objavljenog netačnog obaveštenja kojim se povređuje nečije pravo ili interes. Jamči se pravo na naknadu štete nastale po ovom osnovu.“²³ U sljedećem stavu istog člana garantuje se pravo na odgovor u sredstvima javnog informisanja.

2.2. Zakoni

U Crnoj Gori su od 2002. godine usvojena tri krovna zakonska teksta o medijima: Zakon o medijima iz 2002,²⁴ Zakon o medijima iz 2020.²⁵ i Zakon o medijima iz 2024. godine.²⁶ Kako bi se osigurala efikasna i pravilna primjena prava na odgovor i ispravku, sva tri zakona garantuju minimalne standarde u adekvatnoj zakonskoj regulaciji ovog pitanja.

20 Ustav Crne Gore, *Službeni list CG*, br. 1/2007 i 38/2013, dostupno na: <https://www.paragraf.me/propisi-crnegore/ustav-crne-gore.html>.

21 Ustav SFRJ, dostupno na: https://www.yuhistorija.com/serbian/doc/Ustav_SFRJ_iz_1974.pdf.

22 *Ibid*

23 *Ibid*, str. 4.

24 Članovi 26–35 Zakona o medijima, dostupno na: [Član 88, tačka 2. Ustava Republike Crne Gore.](#)

25 Članovi 61–68 Zakona o medijima, *Službeni list CG*, br. 54/2024, dostupno na: <https://www.gov.me/dokumenta/cc005aca-4b08-4d6a-b0b5-8d127d2382bc>

26 Članovi 48–55 Zakona o medijima, *Službeni list CG*, br. 82/2020, dostupno na: <https://www.gov.me/dokumenta/cc005aca-4b08-4d6a-b0b5-8d127d2382bc>

Zakon iz 2002. godine najpreciznije pravi razliku između prava na odgovor i prava na ispravku. U ovom tekstu se ispravka određuje kao informacija (sadržaj) kojom se ispravljaju pogrešni ili neistiniti navodi, dok se pod odgovorom podrazumijeva informacija kojom se argumentovanim navodima pobijaju, suštinski ispravljaju ili dopunjuju navodi u objavljenom programskom sadržaju.²⁷

Za razliku od zakonskog rješenja iz 2002, definicije prava na odgovor i prava na ispravku date u važećem Zakonu o medijima (2024) ne prave jasnu distinkciju između ova dva instituta. Stoga postoji osnov za unapređenje i preciziranje postojećeg teksta zakona, iako nam regulativa Savjeta Evrope u tom smislu nije od pomoći budući da njihova dokumenta prepoznaju samo institut prava na odgovor.

Prema Zakonu o medijima iz 2024. godine, lice na koje se odnosi informacija koja može da povrijedi njegovo pravo ili interes ima pravo da od uredništva medija zahtijeva da objave odgovor kojim se pobija, dopunjuje ili ispravlja neistinita, nepotpuna ili netačno prenijeta informacija, bez naknade. Ako glavni urednik/urednica ne objavi odgovor, a za to ne postoji nijedan od razloga predviđenih zakonom,²⁸ ili ako se odgovor ne objavi na propisan način, protiv njega/nje se može podnijeti tužba za objavljivanje odgovora.²⁹ Pored prava na odgovor, lice koje se smatra oštećenim ima pravo da od glavnog urednika/urednice medija, bez naknade, zahtijeva i ispravku neistinite, nepotpune ili

27 Zakon o medijima, *Službeni list RCG*, br. 051/02 od 23. 9. 2002, 062/02 od 15. 11. 2002; *Službeni list CG*, br. 046/10 od 06. 8. 2010, 073/10 od 10. 12. 2010 i 040/11 od 08. 8. 2011.

28 Član 65 Zakona o medijima.

29 Član 61 Zakona o medijima.

netačno prenijete informacije kojom je povrijeđeno neko njegovo pravo ili interes.³⁰ Međutim, ako je glavni urednik/urednica medija do dana podnošenja zahtjeva za ispravku već objavio/objavila ispravku netačne informacije, dotično lice nema pravo da zahtijeva ispravku, osim ako smatra da nije objavljena na propisan način. Ako glavni urednik/urednica medija ne objavi ispravku, protiv njega/nje se može podnijeti tužba za objavljivanje ispravke. Trebalo bi uložiti napore kako bi buduće izmjene zakonskog teksta sadržale jasnije i preciznije normativno rješenje navedene materije, čime bi se značajno olakšala primjena prava subjektima – korisnicima medijskih sadržaja i nosiocima procesnog instrumenta – što je primarni cilj i ovog priručnika.

Shodno našem zakonu, na primjenu prava na odgovor i prava na ispravku odnose se identična procesna pravila, koja su kao takva precizirana Zakonom o medijima, pa ih i ovdje tako predstavljamo.

Kako je navedeno u članu 63 Zakona o medijima, zahtjev za objavljivanje odgovora ili ispravke može se podnijeti u roku od 30 dana od dana objavljivanja medijskog sadržaja, odnosno od dana kad je lice koje podnosi zahtjev saznalo za objavljivanje tog sadržaja ako iz objektivnih razloga nije moglo saznati u naznačenom roku.

Član 64 propisuje da se odgovor odnosno ispravka mora objaviti „bez izmjena i dopuna, osim pravopisnih ispravki koje ne mijenjaju smisao, na istoj strani štampe, sa istom opremom, odnosno u istoj emisiji audiovizuelnog medija u kojem je objavljen medijski sadržaj, tako da plasman u mediju odgovara plasmanu medijskog sadržaja na koji se odnosi, uz na-

30 Članovi 62 i 65 Zakona o medijima.

pomenu da se radi o odgovoru, odnosno ispravci“. U istom članu se navodi da se odgovor ili ispravka moraju objaviti u prvom, a najkasnije u drugom izdanju medija odnosno medijskog sadržaja nakon prijema odgovora ili ispravke. Kad je riječ o internetskim publikacijama, odgovor ili ispravka objavljuju se najkasnije 12 sati po prijemu i moraju biti povezani linkom s medijskim sadržajem na koji se odnose. Dalje se propisuje da odgovor ili ispravka ne smiju biti nesrazmjerno duži od medijskog sadržaja na koji se odnose, te da moraju biti na jeziku na kojem je objavljen taj medijski sadržaj. Nije dozvoljeno u istom izdanju, odnosno u istom medijskom sadržaju, zajedno s odgovorom ili ispravkom na ranije objavljeni medijski sadržaj objaviti i komentar tog odgovora ili ispravke. Objavljivanje odgovora ili ispravke može se tražiti i ako je sporni medijski sadržaj objavljen posredstvom medija koji je u međuvremenu prestao da radi.³¹

Shodno članu 65, glavni urednici medija dužni su da objave odgovor ili ispravku na objavljeni medijski sadržaj, osim u sljedećim slučajevima: 1) ako se odgovor ili ispravka ne odnose na medijski sadržaj zbog kojeg se zahtijeva njihovo objavljivanje, odnosno ako ne sadrže podatke u vezi s navodima iznesenim u spornom medijskom sadržaju; 2) ako se odgovorom ili ispravkom pobijaju činjenice iz objavljenog medijskog sadržaja čija je istinitost već utvrđena pravosnažnom odlukom nadležnog organa; 3) ako je zahtjev za odgovor ili ispravku podnijelo lice kojem, prema Zakonu o medijima, nije povrijeđeno pravo ili interes; 4) ako je već objavljen odgovor ili ispravka na isti medijski sadržaj, ili ako je u istom mediju, u drugom medijskom sadržaju, a po zahtjevu istog lica već

31 U tom slučaju, podnositelj odgovora ili ispravke može od osnivača medija koji je prestao da radi (ili njegovog pravnog sljedbenika) o svom trošku tražiti da obezbijedi objavljivanje odgovora ili ispravke u drugom mediju koji, po obimu i kvalitetu distribucije medijskih sadržaja, odgovara mediju koji je prestao da radi.

objavljena reakcija iste sadržine kao podneseni odgovor ili ispravka; 5) ako je sadržina odgovora ili ispravke takva da bi njihovo objavljivanje izazvalo zabranu širenja medijskog sadržaja, krivičnu ili prekršajnu odgovornost ili građanskopravnu odgovornost prema trećim licima; 6) ako lice koje podnosi zahtjev za objavljivanje odgovora ili ispravke nije navelo ime, prezime, adresu ili broj lične karte, odnosno naziv i sjedište pravnog lica; 7) ako su odgovor ili ispravka nesrazmjerno duži od medijskog sadržaja na koji se odnose, a podnosilac odbije pisani zahtjev glavnog urednika/urednice da skрати tekst; 8) ako odgovor ili ispravka nijesu napisani na istom jeziku kao medijski sadržaj na koji se odnose, niti su naknadno prevedeni; 9) ako odgovor ili ispravka osporavaju informaciju koja je vjerodostojno prenijeta s javnog događaja. Ukoliko glavni urednik/urednica medija odbije da objavi odgovor ili ispravku, dužan/dužna je da, u roku od sedam dana od dana prijema zahtjeva za objavljivanje, obavijesti podnosioca zahtjeva o svojoj odluci i da je obrazloži.

2.3. Postupak po tužbi za objavljivanje odgovora ili ispravke

Postupak po tužbi za objavljivanje odgovora ili ispravke je hitan.³² Tužba se podnosi u roku od 30 dana od dana isteka roka za objavljivanje odgovora ili ispravke, a uz nju se prilaže primjerak ili kopija štampanog teksta, odnosno tonski ili video zapis (po mogućnosti) emisije u kojoj je objavljen medijski sadržaj. Tužba se ne dostavlja na odgovor tuženom i ne održava se pripremno ročište. Prvo ročište za glavnu raspravu u postupku po tužbi za objavljivanje odgovora ili ispravke održava se u roku od osam dana od dana podnošenja tužbe, a svako naredno ročište u roku od osam dana od dana održavanja

³² Član 66 Zakona o medijima.

prethodnog. Glavni urednik/urednica medija u kojem je objavljen medijski sadržaj dužan/dužna je da po dostavljanju tužbe, na zahtjev suda, neodložno dostavi sporni medijski sadržaj, pod prijetnjom odlučivanja na njegovu/njenu štetu ako to, bez opravdanih razloga, ne učini.

Protiv odluke suda donijete u prvom stepenu stranke mogu izjaviti žalbu u roku od pet dana od dana donošenja, odnosno dostavljanja prepisa presude. Prvostepeni sud će blagovremeno, potpunu i dozvoljenu žalbu sa svim spisima predmeta dostaviti drugostepenom sudu najkasnije u roku od dva dana. Drugostepeni sud je dužan da donese odluku u roku od pet dana od dana kad mu je dostavljena žalba.³³ Shodno članu 68, u postupku za objavljivanje odgovora ili ispravke primjenjuju se odredbe zakona kojim se uređuje parnični postupak, ako Zakonom o medijima nije drukčije propisano.

Zakon o audiovizuelnim medijskim uslugama³⁴ u članu 14 predviđa da se „pravo na odgovor i ispravku u odnosu na objavljenu informaciju u okviru AVM usluge ostvaruje u skladu sa zakonom kojim se uređuje oblast medija“, što znači shodno ranije predočenim odredbama Zakona o medijima.

2.4. Kodeks novinara/novinarki Crne Gore

Kodeks propisuje da svi mediji moraju poštovati i obezbijediti primjenu prava na odgovor i ispravku u skladu sa zakonom, uz blagovremeno i besplatno objavljivanje odgovora kojim se pobijaju, dopunjuju ili ispravljaju netačne, nepotpune ili pogrešno prenesene informacije, kako bi se izbjeglo pokretanje sudskog postupka. Od medija koji je objavio takav sadržaj može se zahtijevati objavljivanje odgovora i ispravke netačnih

³³ Član 67 Zakona o medijima.

³⁴ Zakon o audiovizuelnim medijskim uslugama, *Službeni list CG*, br. 54/2024 od 11.6.2024, dostupno na: [Zakon o audiovizuelnim medijskim uslugama](#)

navoda, pri čemu novi Kodeks, za razliku od ranijeg, propisuje da razlika u mišljenju, sama po sebi, nije dovoljan razlog za ostvarivanje prava na odgovor, osim ako se ne temelji na netačnim činjenicama. Ispravka ili odgovor ne smiju biti duži od teksta/priloga na koji se odnose. Svi ostali kriterijumi i procedure propisani zakonom moraju se poštovati. Kodeks dodatno naglašava obavezu medija da, nakon ispravke, ažuriraju svoje arhive, dokumentaciju i baze podataka. Na taj način se osigurava da netačne informacije ne ostanu dostupne u digitalnim ili fizičkim repozitorijumima, čime se sprečava dugoročna šteta i promoviše transparentnost.

2.5. Standardi crnogorskih sudova u tumačenju prava na odgovor

Kad je riječ o sudskoj praksi u Crnoj Gori, pravo na odgovor i ispravku predstavlja ključno jamstvo pluralizma medija i zaštite reputacije. U online registru dostupnih presuda crnogorskih sudova se mogu pronaći samo presude u kojim se ne referiše na važeće propise, već se u većini slučajeva primjenjuje ranije važeći zakonski okvir (npr. Zakon o medijima iz 2002. i Zakon iz 2020). Kako *ratio decidendi* (razlog za odluku) analiziranih presuda referiše na ista ili veoma slična zakonska rješenja koja su zadržana i u važećem Zakonu o medijima, smatrali smo ih relevantnim za ovu analizu.

U tom smislu, odabrali smo dva reprezentativna sudska predmeta iz prakse Osnovnog suda u Podgorici; u jednom je sud udovoljio zahtjevu tužioca za objavljivanje odgovora, dok je u drugom takav zahtjev odbijen. Riječ je o predmetima iz 2023. i 2016. godine.³⁵ Prva presuda naglašava obavezu objave odgovora uz strogu primjenu zakonskih rokova i formal-

³⁵ Ovdje predstavljene presude crnogorskih sudova su anonimizirane.

nih kriterijuma. Druga presuda potvrđuje da sud može odbiti zahtjev ukoliko reagovanje ne predstavlja stvarni odgovor na sporni tekst, već sadrži paušalne ili uvredljive navode koji ne doprinose javnoj raspravi.

2.5.1. Privredno društvo protiv glavnog urednika dnevnog lista (2023)

Osnovni sud u Podgorici donio je 2023. godine presudu u parnici privrednog društva protiv glavnog urednika jednog dnevnog lista i njegovog portala u Crnoj Gori. Presudom je usvojen tužbeni zahtjev za objavljivanje odgovora na članak objavljen 24. marta 2022. godine.³⁶ Sud je obavezao tuženog da integralno objavi reagovanje izvršnog direktora tužioca u narednom štampanom izdanju i na portalu u roku od 12 časova, te da plati troškove postupka.

Spor je nastao nakon što je tužilac, putem službene imejl adrese, glavnom uredniku dostavio zahtjev za objavljivanje odgovora pozivajući se na Zakon o medijima,³⁷ uz reagovanje kojim su osporeni navodi iz teksta koji su se odnosili na navodno nepoštovanje propisa i profesionalnih obaveza tužioca. Tuženi nije objavio odgovor u zakonom propisanim rokovima, niti je u roku od sedam dana obavijestio podnosioca o razlozima odbijanja.

Sud je utvrdio blagovremenost tužbe, odbijajući prigovore tuženog na neurednost zahtjeva i nedostatak aktivne legitimacije tužioca. U obrazloženju je navedeno da se sporni članak neposredno odnosio na pravno lice čiji su interesi povrijeđeni, te da su identitet podnosioca zahtjeva i svojst-

36 Osnovni sud u Podgorici, P 2030/2023, 24. jul 2023, dostupno na: <https://sudovi.me/ospg/odluka/537344>.

37 Članovi 48 i 50 Zakona o medijima, *Službeni list CG*, br. 82/20.

vo izvršnog direktora jasno proizilazili iz sadržine elektronske komunikacije i priloženog reagovanja. Ukazano je i na to da je prethodna komunikacija između stranaka potvrđivala identitet podnosioca, bez potrebe za formalnim elementima poput pečata ili fizičkog potpisa, na čemu je insistirao tuženi.

Ključno pitanje u postupku odnosilo se na postojanje zakonom predviđenih izuzetaka koji bi urednika oslobodili obaveze objavljivanja odgovora. Sud je ocijenio da su formalni uslovi identifikacije podnosioca bili ispunjeni: navedena imejl adresa, označeno svojstvo podnosioca i jasan kontekst prethodne komunikacije. Posebno je navedeno da tuženi nije postupio u skladu sa zakonskom obavezom da u roku od sedam dana obavijesti podnosioca o eventualnim razlozima odbijanja objavljivanja odgovora. Presuda naglašava potrebu balansiranja između slobode izražavanja i prava na odgovor kao instrumenta ostvarivanja principa *Audi alteram partem*, uz insistiranje na objavljivanju odgovora bez izmjena, na istom jeziku i u zakonom propisanim rokovima.³⁸

2.5.2. Privredno društvo protiv medijske kuće (2016)

Osnovni sud u Podgorici donio je 2016. godine presudu u parnici između privrednog društva i medijske kuće,³⁹ kojom je odbijen tužbeni zahtjev za objavljivanje odgovora na istraživački članak objavljen u dnevnom listu i na njegovom portalu. Sud je utvrdio da reagovanje tužioca ne ispunjava zakonske uslove za objavu i obavezao ga da naknadi troškove postupka.

³⁸ Član 49, stav 3 Ustava Crne Gore.

³⁹ Osnovni sud u Podgorici, P 879/2015, 1. april 2016, dostupno na: <https://sudovi.me/ospg/odluka/181126>

Spor je nastao nakon što je PR služba tužioca dostavila reagovanje na objavljeni članak, navodeći da tekst predstavlja pokušaj diskreditacije kompanije i da počiva na medijskim spekulacijama. Predmetni članak odnosio se na finansijsku transakciju u vezi s otplatom duga putem prenosa nepokretnosti visoke procijenjene vrijednosti, uz analizu vlasničke strukture, imovine i poslovnih veza relevantnih subjekata. Tuženi nije objavio odgovor tužioca, smatrajući da reagovanje ne sadrži argumentovano osporavanje činjenica iz članka, već vrijednosne sudove, optužbe i navode koji nijesu neposredno povezani sa sadržajem objavljenog teksta. Sud je svoj stav zasnovao na zakonskoj obavezi objavljivanja odgovora, analizi originalnog teksta, reagovanju i iskazu glavnog urednika. Iako blagovremenost zahtjeva nije bila sporna, sud je zaključio da reagovanje ne ispunjava zakonsku definiciju odgovora budući da ne pobija, ne ispravlja niti dopunjava konkretne činjenice iz objavljenog članka.⁴⁰ U obrazloženju presude se ističe da su pojedini navodi iz reagovanja ostali na nivou paušalnih tvrdnji, usmjerenih na lične kritike novinara i medijske kuće, uz kvalifikacije koje prevazilaze svrhu prava na odgovor.

Tumačeći u presudi pojam *prava na odgovor*,⁴¹ sud naglašava da se zaštita ovog prava odnosi na osporavanje ili dopunu objavljenih informacija i činjenica, a ne na objavljivanje polemičkih ili uvredljivih reakcija. *Ratio decidendi* presude zasniva se na stavu da pravo na odgovor ne predstavlja opšte pravo na repliku, već pravni instrument za korekciju ili osporavanje konkretnih činjenica objavljenih u mediju. U tom smislu, sud nalazi da se originalni članak primarno odnosio na određene poslovne transakcije i procjene vrijednosti nepokretnosti, a da je tužilac bio pomenut samo u kontekstu vlasničkih odno-

40 Član 30, stav 1, tačka 1 Zakona o medijima.

41 Shodno članu 32, stav 1 Zakona o medijima (*Službeni list RCG*, br. 51/02).

sa, što nije osporeno u reagovanju. U presudi se zaključuje i da dostavljeno reagovanje nije bilo proporcionalno sadržaju originalnog teksta, već je sadržalo nepovezane optužbe, nepotkrijepljene tvrdnje i uvredljive kvalifikacije, što je suprotno zahtjevu za argumentovanim pristupom, koji je neophodan za ostvarivanje svrhe prava na odgovor.

Presuda upućuje na potrebu uspostavljanja balansa između dva prava – prava na odgovor i slobode izražavanja – i posebno ukazuje na značaj istraživačkog novinarstva u pitanjima od javnog interesa. Sud se pozvao i na praksu Evropskog suda za ljudska prava, ističući da sloboda štampe podrazumijeva određeni stepen pretjerivanja, provokacije i kritike, te da mediji nijesu dužni da objavljuju reagovanja koja ne doprinose javnoj raspravi ili pluralizmu mišljenja. U presudi se naglašava da *ratio decidendi* ove presude počiva na stavu da pravo na odgovor nije apsolutno pravo, već pravni mehanizam koji ima određena ograničenja.

Analiza ove dvije presude pokazuje da crnogorski sudovi primjenjuju relativno konzistentne standarde u tumačenju prava na odgovor i ispravku. S jedne strane, sudovi insistiraju na strogoj primjeni zakonskih rokova i proceduralnih obaveza urednika kada su ispunjeni uslovi za objavu odgovora, dok s druge strane sudska praksa jasno potvrđuje da pravo na odgovor nije bezuslovno i da reagovanje mora biti relevantno, argumentovano i neposredno povezano sa spornim navodima.⁴²

42 Više o tome: <https://sudovi.me/ospg/odluka/181126>

3. Kako samoregulatorna tijela rješavaju žalbe povodom povrede prava na ispravku i odgovor – studije slučaja

Kada je u pitanju metodologija izrade studija slučaja, u odabiru slučajeva ograničili smo se na praksu samoregulatornih tijela čiji su predstavnici učestvovali u izradi ove publikacije – Medijskog savjeta za samoregulaciju (Komisije za žalbe Medijskog savjeta za samoregulaciju), Ombudsmana *ND Vijesti* i Ombudsmana *Dana*. Iz tog razloga nismo razmatrali odluke ombudsmana javnog servisa i drugih medija koji su se opredijelili za inokosni oblik samoregulacije.

Što se tiče vremenskog obuhvata, odlučili smo da se u analizi odluka fokusiramo na petogodišnji period od 2021. do 2025. godine. U tom se periodu, naime, uočava jasna tendencija porasta broja žalbi po osnovu prava na odgovor i ispravku, a značajno je i to što je došlo do promjene okolnosti i dina-

mike medijske samoregulacije u Crnoj Gori. Nakon usvajanja izmjena i dopuna Kodeksa novinara/novinarki Crne Gore 2016. godine, Medijski savjet za samoregulaciju pristupio je izmjenama svog Statuta i prestao da odlučuje po žalbama na sadržaje objavljene u medijima koji nijesu članovi ovog tijela.

Nastojali smo da analizom obuhvatimo žalbe s različitim ishodima, odnosno odluke kojima se žalba usvaja u potpunosti, djelimično usvaja, odbija ili odbacuje. Nadamo se da smo na taj način obezbijedili adekvatan uvid u praksu odlučivanja po žalbama u vezi s pravom na ispravku i odgovor.

Analizirano je ukupno sedam odluka medijskih samoregulatornih tijela – tri odluke Medijskog savjeta za samoregulaciju i četiri ombudsmanke *ND Vijesti* (ombudsman *Dana* nije dobio žalbe po ovom osnovu).

3.1. Plasman ispravke i odgovora

Crnogorski elektroprenosni sistem a. d. (CGES) u više se navrata žalio Komisiji Medijskog savjeta na način na koji je *Pobjeda* odgovarala na njihove zahtjeve za ostvarivanje prava na ispravku i odgovor.

Prvu ovdje razmatranu žalbu CGES je podnio 25. septembra 2022. godine. U žalbi uloženoj zbog tekstova koji su u *Pobjedi* objavljeni 27. 5. i 17. 6. 2022. godine navodi se:

„(...) dnevni list *Pobjeda* već duži vremenski period informiše crnogorsku javnost na neprimjeren način o radu Crnogorskog elektroprenosnog sistema i (da) time narušava ugled kompanije, kao i zaposlenih u njoj. Iznošenjem grubih neistina, poluistina i dezinformacija koje se plasiraju u zlonamjernom kontekstu bez ikakvog utemeljenja u kontinuitetu, dovode do

pogrešne slike javnosti o radu naše kompanije. (...) Vrhunac ovakvog izvještavanja je nepoštovanje Zakona o medijima, člana 51, stav 1.“

CGES nije bio zadovoljan načinom na koji su objavljena njihova reagovanja na tekstove od 25. maja („Pogodnim kadrovima u CGES-u milion eura za rješavanje stambenih pitanja“) i od 16. juna („Kuzman: Mijušković nezakonito uticao na postupak javne nabavke“). Oba odgovora su objavljena u *Pobjedi* na istim stranama, ali ne i na istoj poziciji – prvi je objavljen u vrhu druge, a drugi preko većeg dijela treće strane. CGES-u je takođe bilo sporno i to što su inicijalni tekstovi bili najavljeni na naslovnoj strani lista, što nije bio slučaj s odgovorima na te tekstove.

Kako od uredništva nijesu dobili izjašnjenje na navode žalbe, članovi Komisije⁴³ su je razmatrali bez stava *Pobjede*. Donijeta je odluka da se žalba djelimično usvoji, jer odgovori koje je CGES formulisao nijesu bili „u potpunosti objavljeni u skladu sa Zakonom o medijima, na koji se poziva Kodeks novinara u Načelu 3“. U odluci Komisije se navodi da je „(...) česta pojava u našem novinarstvu da se odgovori na tekstove objavljuju neprimjereno i da se često sakriju na neadekvatnim stranama i u uglovima istih koji su jedva primjetni“.

Naime, oba reagovanja su objavljena na istim stranama kao i tekstovi na koje se odnose, ali njihov plasman nije bio adekvatan, odnosno nije odgovarao poziciji na strani koju su prvobitno objavljeni tekstovi imali. Iako je Komisija uzela u obzir da su odgovori bili znatno kraći od originalnih tekstova i to prepoznala kao moguću poteškoću u prelomu strana, ipak je procijenila da je došlo do djelimične povrede Načela 3, smjernice 3.1. S druge strane, izostanak najave reagovanja na

43 Aneta Spajić, Sonja Drobac, Danilo Burzan, Branko Vojičić i Ranko Vujović.

naslovnici nije smatrala povredom Kodeksa, već pitanjem uređivačke politike medija koje se ne može dovoditi u vezu s načelom koje se odnosi na ispravku i odgovor.

Podnosilac žalbe je godinu i po dana kasnije uložio drugu žalbu s gotovo istovjetnim tekstom, pa je i stav Komisije bio isti i na isti način formulisan. Razlika u odnosu na prvu žalbu bila je u tome što je u ovoj sporan bio ne samo plasman na strani, već i sama strana – odgovor podnosioca žalbe objavljen je na petoj, dok je predmetni tekst bio na četvrtoj strani novina. U pogledu prigovora za neobjavljivanje najave teksta na naslovnoj strani, Komisija je zadržala isti stav, istakavši da je stvar uređivačke politike medija kako će urediti naslovnicu.

Nešto drugačiju praksu sriječemo u odlučivanju ombudsmanke *ND Vijesti*, što se najbolje može vidjeti u odluci po žalbi koju je podnijelo Preduzeće za priređivanje igara na sreću „Džek pot“. Za podnosioca žalbe sporan je bio način na koji je plasirana njihova ispravka pod naslovom „*Ćutanje na naše zahtjeve*“ (na tekst „*Brano i Džigi i dalje jači od države*“), objavljena u štampanom izdanju i na portalu *Vijesti* 10. marta 2022. godine. Podnosilac je smatrao da je došlo do višestrukog kršenja Načela 3, smjernice 3.1. (*Ispravka i odgovor*), kojom se osigurava primjena prava na ispravku i odgovor u skladu sa zakonom. U žalbi je kao problematičan prepoznat plasman ispravke. Naime, iako je ispravka objavljena na istim stranama kao i tekst na koji se odnosi (str. 6 i 7), nije plasirana na istoj poziciji – tekst je objavljen u gornjem, a ispravka u donjem dijelu strana 6 i 7. Uz to, odgovor nije najavljen na naslovnim stranama štampanog izdanja i portala, što je podnosilac takođe smatrao povredom smjernice 3.1. Na kraju, u žalbi se navodi da je ispravka „prepravljena“, odnosno da joj je dodat prvi pasus koji sadrži sintagmu „kako tvrde“, te da se time pokušala umanjiti istinitost odgovora.

Nakon neuspjele medijacije omudsmanka je odlučila da djelimično usvoji žalbu, nalazeći opravdanim ukazivanje na problematičan plasman ispravke, tj. izostanak njene najave na naslovnoj strani, ali nije uvažila navod koji se ticao pozicije na predmetnim stranama. Polazeći od toga da je obaveza istog plasmata ispunjena objavljivanjem na istoj strani, ona je istakla da pozicija teksta u velikoj mjeri zavisi od preloma, koji ne dozvoljava uvijek da ispravka ima istu poziciju kao članak na koji se odnosi. Istovremeno, navela je da je naslovnica takođe jedan od segmenata lista, pa tako i plasmata na koji se odnose zakonske odredbe, te ako je predmetni tekst najavljen na naslovnici, onda i odgovor treba da bude plasiran na isti način. Ostale navode žalbe – da se korišćenjem sintagme „kako tvrde“ pokušala umanjiti istinitost odgovora, kao i prigovor koji se odnosi na naslovnicu portala, koja funkcioniše na potpuno različit način od naslovnice štampanog izdanja – nije smatrala utemeljenim.

3.2. Integritet ispravke i odgovora

Kada je predsjednik Savjeta za građansku kontrolu rada policije podnio žalbu na tekst objavljen u *Vijestima* 16. maja 2021. („Okrugli sto o problemu gađanja kokota: Sa kojim namjerama se pokušava ukinuti vjekovni običaj?“), istakao je da je prilikom objavljivanja njegovog reagovanja („Nije tačno da se Čelebić ponašao u maniru aktera filma Živka Nikolića i policijski odsječno i nefleksibilno“) došlo do povrede Načela 3, smjernice 3.1. Kodeksa.⁴⁴ Naime, njegova ispravka odnosno odgovor, nakon skraćivanja koje je sam sproveo na predlog uredništva, naknadno je dodatno skraćen prilikom objavljivanja. Ombudsmanka je bila saglasna da je došlo do povrede Načela 3. smjernice 3.1. (*Ispravka i odgovor*), budući

44 U žalbi je takođe prijavljeno kršenje načela 1, 2 i 3 Kodeksa, ali na ovom mjestu analiziramo samo one navode koji se tiču Načela 3.

da je reagovanje podnosioca žalbe objavljeno u skraćenom obliku, čime je ugrožen integritet ispravke i odgovora garantovan zakonom, te je ovu žalbu usvojila u potpunosti.

Sličnu odluku povodom sličnog slučaja donijela je Komisija Medijskog savjeta postupajući po žalbi GP URA zbog kršenja Načela 3, smjernice 3.1.⁴⁵ Žalba se odnosila na tekst pod naslovom „Opasan trougao: ‘Kovrdžavi’ Abaz, ‘Vampir’ Daka i ‘Amerikanac’ Stiv”, koji je 7. 6. 2024. godine objavljen u *Pobjedi*. Kada je riječ o dijelu žalbe koji se odnosi na objavljivanje reagovanja GP URA, Komisija je jednoglasno konstatovala da je došlo do kršenja Načela 3 Kodeksa. Reagovanje nije objavljeno integralno, već je dijelom citirano, a dijelom prepričano od strane novinara, što je u suprotnosti i sa članom 64, stav 1 novog Zakona o medijima, koji nalaže:

„Odgovor, odnosno ispravka mora se objaviti bez izmjena i dopuna, osim pravopisnih ispravki koje ne mijenjaju smisao, na istoj strani štampe, sa istom opremom, odnosno u istoj emisiji audiovizuelnog medija u kojem je objavljen medijski sadržaj, tako da plasman u mediju odgovara plasmanu medijskog sadržaja na koji se odnosi, uz napomenu da se radi o odgovoru, odnosno ispravki.“

Dakle, kada je u pitanju tretman necjelovitog objavljivanja ispravke i odgovora, praksa samoregulatornih tijela čije su odluke ovom prilikom analizirane pokazuje se kao ujednačena.

⁴⁵ I u ovoj žalbi je prijavljeno kršenje načela 1, 2 i 3 Kodeksa, ali ovdje analiziramo samo navode koji se odnose na Načelo 3.

3.3. Odbijene i odbačene žalbe po osnovu prava na ispravku i odgovor

U praksi ombudsmanke *Vijesti* odbijene i odbačene žalbe čine otprilike polovinu ukupnog broja odluka. Značajan dio žalbi koje navode povredu Načela 3 Kodeksa odbačen je zato što su njihovi podnosioci prestali da učestvuju u procesu.⁴⁶ To je, na primjer, slučaj sa žalbom koju je podnio B. Z. zbog neobjavljivanja odgovora na tekst „Spajki, pazi metak. Hvala, Raško“. Podnosilac je uz žalbu dostavio i demanti objavljenog teksta, koji je urednik *Vijesti* odbio da objavi, navodeći u prepisci razloge svoje odluke. Žalba je kao formalno uredna dostavljena uredništvu na izjašnjenje. Potom je podnosiocu žalbe dostavljeno izjašnjenje uredništva na navode žalbe, na koje on nije odgovorio blagovremeno, u skladu s rokovima definisanim Poslovnikom o radu Zaštitnika prava čitalaca *Vijesti*. Pošto je podnosilac žalbe prestao da učestvuje u procesu medijacije, njegova je žalba, na osnovu čl. 5 Poslovnika, odbačena.

Kada su u pitanju odluke kojima se žalba po osnovu povrede Načela 3 Kodeksa odbija, kao primjer smo odabrali žalbu podnosioca A. D. zbog neobjavljivanja njegovog reagovanja na tekst „Savjet: Funkcionalan video-nadzor u stanicama policije je u interesu javnosti“ (*Vijesti*, 3. 3. 2025). Žalitelj je smatrao da su *Vijesti* bile dužne da tretiraju njegovo reagovanje kao ispravku odnosno odgovor u smislu koji definiše Zakon o medijima, te da ga u skladu sa zakonskim odredbama objave. On je reagovanje dostavio u prilogu žalbe, navodeći da su ga objavili svi mediji koji su prenijeli tekst Savjeta za

⁴⁶ Na primjer, pet od ukupno osam žalbi 2023. godine odnosilo se na povredu Načela 3 Kodeksa i svih pet je odbačeno jer je stranka prestala da učestvuje u procesu medijacije. Naredne, 2024. godine, to je bio slučaj sa jednom od devet podnesenih žalbi, dok je 2025. tri od ukupno deset žalbi odbačeno iz istog razloga.

građansku kontrolu rada policije. Uredništvo je u izjašnjenju na žalbu istaklo da u tekstu u odnosu na koji je upućen prigovor nigdje ne stoji da Savjet podržava kršenje zakona, što podnosilac žalbe potencira u svom reagovanju, te navelo:

„Slučaj g. A. D. i njegove tvrdnje da je nezakonito sniman *Vijesti* su detaljno obradile u više tekstova. Smatramo da je to bilo dovoljno, na stranu što se g. A. D. u svom reagovanju bavi i stvarima koje nijesu pominjane u saopštenju Savjeta, njegovim političkim konstatacijama, načinom izbora Savjeta (...), ponavljanjem već izrečenih i objavljenih njegovih stavova itd. Osim toga, njegov odgovor je znatno duži od objavljenog saopštenja Savjeta.“

Imajući u vidu da je značajan dio reagovanja bio sadržan u ranije objavljenim tekstovima, a da ono čega u tim tekstovima nema – a to je zaključak podnosioca žalbe da Savjet krši zakon – predstavlja ozbiljnu optužbu, ombudsmanka *Vijesti* se saglasila s odlukom uredništva da se reagovanje ne objavi, tim prije što je ono bilo skoro dvostruko duže od teksta na koji se odnosi, čime je izlazilo iz zakonom propisanih okvira.

Ombudsmanka je takođe istakla da to što su drugi mediji koji su prenijeli saopštenje Savjeta objavili i reagovanje podnosioca žalbe ne obavezuje *Vijesti* da učine isto. Posebno je naglasila da pravo na odgovor i ispravku osigurava čitaocima i čitateljicama pravo na „odgovor kojim se pobija, dopunjuje ili ispravlja neistinita, nepotpuna ili netačno prenijeta informacija“, ali im ne daje ovlašćenja novinara i urednika medija.

3.4. Granice prava na ispravku i odgovor – nejednake pozicije medijskih profesionalaca i njihove publike

Poseban izazov u razumijevanju i ostvarivanju prava na ispravku i odgovor predstavlja asimetrična pozicija medijskih profesionalaca, s jedne, i njihove publike, s druge strane. Bez ikakve sumnje, pravo na ispravku i odgovor ne može „pretvoriti“ čitaoce/gledaoce u medijske profesionalce, niti im dati ingerencije koje novinari i novinarka imaju. Isto tako, nesporno je da treba osigurati pravičan odnos između onih zbog kojih mediji postoje i onih koji kreiraju medijski sadržaj. Iako novinar/novinarka, riječima preambule Kodeksa, „mora biti kritički posmatrač nosilaca društvene, političke i ekonomske moći kada o njima izvještava u interesu javnosti“, to ne znači da je pravo na kritiku apsolutno. Pravo na upućivanje kritike trebalo bi da podrazumijeva i pravo da se na kritiku adekvatno odgovori. Međutim, što znači *adekvatno* u ovom kontekstu i gdje postaviti granicu koja bi bila obostrano prihvaćena?

Čitaoci jasno prepoznaju višak moći koji novinari i urednici u ovom odnosu imaju i koji, po njihovom mišljenju, ponekad zloupotrebljavaju. O tome govori i primjer prethodno analizirane žalbe iz prakse ombudsmanke *Vijesti*. Naime, dan nakon objavljivanja reagovanja podnosioca žalbe, koje je prvo izmijenjeno i skraćeno na sugestiju uredništva, a potom redakcijski dodatno skraćeno, u *Vijestima* je objavljen odgovor novinara. Taj odgovor, prema mišljenju žalitelja, nije morao da zadovolji iste zahtjeve koje je njemu, kao čitaocu, postavilo uredništvo. „U svojoj reakciji [novinar] nije jasno naveo u čemu pojašnjava svoj nastup“, smatrao je žalitelj.

Navedeni primjer nije izolovan slučaj, slične situacije dešavale su se i ranije.⁴⁷ Kada odgovor novinara ili urednika sadrži elemente koji nijesu dozvoljeni u formulisanju ispravke i odgovora čitalaca/gledalaca – poput provokacija, *ad hominem* napada, negativnih kvalifikacija, vrijednosnih sudova ili referenci na nešto što nije bilo navedeno u reagovanju na koje odgovaraju – time novinari/urednici zauzimaju povlašćen položaj u javnoj raspravi. Takav pristup ne čuva vjeru u odgovoran javni dijalog, niti u kredibilitet i spremnost medija da osigura argumentovanu raspravu pod istim uslovima. Tekst kojim novinar/novinarka odgovara na ispravku ili odgovor čitaoca/čitateljke treba da bude u najvećoj mogućoj mjeri lišen uvredljivih opaski i provokativnih kvalifikacija, te da se zadrži na činjenicama i čestitim komentarima, što može samo doprinijeti unapređenju kvaliteta i efekta polemike u crnogorskom medijskom prostoru.

⁴⁷ Slučajevi iz ranijeg perioda, koji nije obuhvaćen ovdje korišćenom metodologijom.

4. Anketa o pravu na odgovor i pravu na ispravku

Kako bismo se što bolje upoznali s praksom objavljivanja odnosno neobjavljivanja odgovora ili ispravke, za potrebe ove studije obavili smo razgovore sa čelnim ljudima vodećih crnogorskih medija. Prvo pitanje koje se nametnulo odnosilo se na najčešće razloge za neobjavljivanje odgovora/ispravke.

Mihailo Jovović, glavni i odgovorni urednik dnevne novine i portala *Vijesti*, kaže da su „najčešći razlozi za neobjavljivanje odgovora/ispravke kada odgovor, ispravka, ‘reagovanje’, ‘demanti’ i sl. nijesu u skladu s definicijom odgovora ili ispravke u Zakonu o medijima“. Prema njegovim riječima, „u dopisima se ljudi bave raznim stvarima koje nemaju veze sa objavljenim tekstom, odnosno ponekad, pored pobijanja, dopune ili ispravljanja informacija iz teksta, navode npr. šta su sve uradili u životu i/ili radu (nekad se i ne osvrćući na navode iz teksta)“. „U dopisima često kaštigaju novinara“, objašnjava dalje Jovović, „ili sagovornike iz teksta, ili sve njih, pa se pozovemo na član 65, stav 1, tačku 5 (‘...krivičnu ili prekršajnu odgovor-

nost ili građanskopravnu odgovornost prema trećim licima’).“ U razloge za neobjavljivanje odgovora/ispravke svrstava i slučajeve kad u dopisima „nema nikakvih argumenata za pobijanje, dopunu ili ispravku informacija“. U takvim situacijama, navodi on, poziva se na dio odredbe iz člana 65 Zakona o medijima, stav 1, tačka 1: „odgovor ili ispravka (...) ne sadrže podatke u vezi sa navodima iznesenim u medijskom sadržaju“. A ako je „dopis duži od objavljenog teksta, tražim da se skрати, što se u ogromnom broju slučajeva i desi. Ako neće da skrate, onda ne objavljujem“, jasan je Jovović.

Mili Prelević, v. d. pomoćnika glavnog i odgovornog urednika dnevnih novina *Dan*, kao zakonske razloge za neobjavljivanje odgovora/ispravke vidi neblagovremenost (podnošenje nakon roka od 30 dana), nedostatak pravnog interesa podnosioca i situaciju kada se odgovor/ispravka ne odnose na navode iz teksta. Takođe, naglašava on, odgovor se ne objavljuje ni kada je uvredljiv, neproporcionalno duži od prvobitnog teksta i kada se njime iznose očigledno neistinite tvrdnje.

Nenad Zečević, glavni i odgovorni urednik *Pobjede*, smatra da pored navedenih razloga „problem može biti i nedostatak preciznog označavanja na šta se odgovor odnosi“.

Slične razloge navodi i Radomir Kračković, glavni i odgovorni urednik *TV Vijesti*. Po njegovom mišljenju, najčešći razlog za neobjavljivanje odgovora ili ispravke je to što se „ne odnose na medijski sadržaj koji je objavljen, odnosno na činjenice, stavove ili tvrdnje koje su iznijete u tom medijskom sadržaju“. Umjesto toga, tvrdi on, u odgovoru ili ispravci često se navode činjenice, stavovi ili tvrdnje koje nemaju veze sa spornim medijskim sadržajem.

„Ukoliko su ispravka ili odgovor napisani u skladu sa Zakonom o medijima, onda ne postoji nijedan razlog da ne budu objavljeni“, stav je Draška Đuranovića, glavnog i odgovornog urednika *Televizije E*. Ipak, u praksi se često dešava, upozorava on „da odgovori ili ispravke suštinski budu prijetnje prema novinarima, čime se krši Zakon o medijima“.

Rosanda Mučalica, glavna i odgovorna urednica *Portala Analitika*, konstatuje: „Najčešći razlog zbog kojih ne objavljujemo ispravku ili odgovor jeste to što ono što nam se dostavi zapravo i nije odgovor/ispravka.“ Ona navodi da se vrlo često radi „o političkim reakcijama, komentarima ili pokušajima diskreditacije, koji se formalno nazivaju demantijem, ali ne nude nikakvu konkretnu činjeničnu korekciju objavljene informacije“.

Gotovo svi urednici su rekli da uvijek obrazlože svoju odluku da ne objave odgovor/ispravku. Mihailo Jovović detaljno predočava cijeli postupak: „Ako se obraća advokat, državni organ ili institucija, onda ih obavijestim da dopis nije u skladu sa zakonom (ponekad ih informišem i da pojmovi ‘reagovanje’, ‘demanti’ itd. ne postoje u zakonu). Ako je dopis poslala tzv. neuka stranka, onda detaljno obrazložim razloge neobjavlivanja, navodeći odredbe zakona. Pri tom, u oba slučaja, uvijek ostavim mogućnost da pošalju novi dopis u skladu sa zakonom, kako bih objavio ispravku ili odgovor, iako zakon to ne predviđa.“ U većini slučajeva, kaže on, „to se i desi, pa se dopis objavi“.

Mili Prelević kaže da u *Danu* uvijek navode razloge neobjavlivanja, jer je to profesionalna i zakonska obaveza. „Ukoliko se odluči da odgovor ne bude objavljen“, pojašnjava Prelević, „podnosiocu se dostavlja pisano obrazloženje u roku pred-

viđenom zakonom (obično 48 sati od prijema), kako bi stran-ka imala uvid u razloge i eventualno ostvarila zaštitu pred su-dom.“ Ista je praksa i u *Pobjedi*, tvrdi Nenad Zečević: „U svim slučajevima kada odgovor ili ispravka nijesu objavljeni, pod-nosiocu se dostavlja obrazloženje s jasno navedenim razlozi-ma, u skladu sa Zakonom o medijima i internim uredničkim pravilima.“ I Radomir Kračković kaže da „u *Televiziji Vijesti* uvijek navedu i obrazlože zbog kojih tačno razloga nije došlo do objavljivanja odgovora ili ispravke“.

Da takav princip u radu ima i Radio-televizija Crne Gore pot-vrdio nam je generalni direktor nacionalnog javnog servisa Boris Raonić. „U praksi insistiramo na transparentnosti i pro-fesionalnoj komunikaciji, te podnosiocu zahtjeva uvijek jasno i precizno obrazlažemo razloge eventualnog neobjavljivanja, pozivajući se na važeće zakonske odredbe i interne uredničke standarde“, kaže on.

Glavna i odgovorna urednica *Monitora* Milena Perović saop-štila nam je da i u ovom mediju uvijek obrazlože zašto su odlučili da ne objave neki odgovor/ispravku.

„Kada ne objavimo ispravku ili odgovor, u principu jasno na-vedemo razloge za takvu odluku“, kaže Rosanda Mučalica, naglašavajući značaj otvorene i profesionalne komunikacije. Zbog toga uredništvo uvijek, navodi ona, precizno ukazuje na to „da zahtjev ne ispunjava zakonske kriterijume, ili ne sadrži činjeničnu korekciju, ili pak izlazi iz okvira prava na odgovor“. „Time štitimo sopstveni kredibilitet“, dodaje, „ali i pravo jav-nosti na tačnu i relevantnu informaciju.“ Prema riječima Alek-sandre Obradović, zamjenice glavnog i odgovornog urednika *CdM-a*, oni nijesu imali takvih situacija.

Većina naših sagovornika nema iskustva sa sudskim tužbama zbog neobjavljivanja odgovora/ispravke. Doduše, navode da je sudskih tužbi bilo, ali davno ili u periodu kada oni nijesu obavljali sadašnje funkcije.

Ipak, Radomir Kračković kaže da se suočio sa sudskom tužbom ove vrste i posljedicima koje je ona nametnula: „U posljednje tri godine bila je jedna tužba protiv mene kao glavnog i odgovornog urednika *Televizije Vijesti*, i to zbog nepotpuno objavljenog odgovora ili ispravke. Ishod je da sam proglašen krivim zbog toga i sud je naložio da potpuno objavim odgovor i ispravku i platim tužiocu 400 eura sudskih troškova.“

Boris Raonić nas je informisao da u RTCG-u do sada nije bilo slučajeva pokretanja sudskih postupaka po ovom osnovu. „Navedeno, a to kažemo s ponosom, ukazuje na dobru praksu rješavanja ovih pitanja na relaciji medij – zainteresovana strana. To je ipak jedna od naših najvažnijih obaveza, kao Javnog medijskog servisa“, istakao je Raonić.

Urednike smo pitali i da li ispravku objavljuju samoinicijativno, kad saznaju da su objavili netačnu ili nepotpunu informaciju, ili tek nakon što to zatraži oštećena strana. Svi su odgovorili da primjenjuju oba principa – ispravku objavljuju i samoinicijativno i kada im se za to obrati oštećena strana. Neki od njih su naveli da prilikom ispravke netačne ili dopune nepotpune informacije objave i izvinjenje, dok je Aleksandra Obradović rekla da je u u njenoj redakciji samoinicijativno objavljivanje ispravke rijetko. „CdM ih uglavnom objavljuje kad se obrati oštećena strana“, navodi ona.

Od urednika smo zatražili i detaljnije odgovore⁴⁸ na sljedeća pitanja: „Što odgovor/ispravka ne smiju da sadrže?“, odnosno „Što odgovor/ispravka moraju da sadrže?“

Nenad Zečević je istakao da odgovor i ispravka „ne smiju da sadrže govor mržnje, uvrede, klevetu, netačne tvrdnje, niti sadržaj koji nije direktno povezan s predmetnim tekstom“. Takođe, dodao je on, „ne smiju biti suprotni zakonu ili osnovnim profesionalnim standardima“. Ostali urednici su mahom ponovili njegove riječi. Draško Đuranović je kazao da odgovor i ispravka „ne smiju da sadrže difamacije, uvrede na račun autora teksta ili redakcije“, te da treba da budu „napisani u skladu sa zakonom definisanim pravilima“.

Radomir Kračković smatra da odgovor i ispravka ne smiju sadržati kvalifikacije koje vrijeđaju i diskredituju medij na čiji se sadržaj reaguje, odnosno druge osobe ili pravna lica na koja se u tekstu referiše. Rosanda Mučalica dodaje da „ispravka ili odgovor ne smiju sadržati političku propagandu niti nove optužbe, koje nijesu bile predmet prvobitnog teksta“. Takođe, napominje ona, „ne mogu služiti kao prostor za obračun s trećim licima ili za iznošenje stavova koji nemaju veze s konkretnom objavom“. I za Milenu Perović je nedopustivo da odgovor i ispravka „sadrže uvrede, govor mržnje, ali i ostale sadržaje (razloge) zbog kojih nijedan tekst u *Monitoru* ne bi bio objavljen“.

Po riječima Borisa Raonića, „odgovor ili ispravka ne mogu služiti kao platforma za dodatne optužbe ili širenje novih, neprovjerenih tvrdnji. Takođe, ne smiju biti nesrazmjerno dugi u odnosu na originalni sadržaj, niti izlaziti iz okvira ispravljanja konkretne informacije.“

48 Iako smo se tim pitanjima u izvjesnoj mjeri bavili i u sklopu prvog postavljenog pitanja.

Urednici su bili gotovo saglasni i u pogledu toga šta odgovor i ispravka moraju da sadrže.

Mihailo Jovović smatra da odgovor i ispravka „moraju imati podatke/argumente koji se odnose na navode u medijskom sadržaju, ime, prezime, adresu i broj lične karte za fizičko lice, naziv i sjedište pravnog lica“. Za Milija Prelevića, odgovor i ispravka moraju biti jasno naslovljeni kao takvi (ispravka ili odgovor), sadržati podatke o podnosiocu i precizno navoditi na koji se tekst i koje tvrdnje odnose. Suština mora biti demantovanje ili dopunjavanje činjenica, izneseno na civilizovan i argumentovan način koji omogućava čitaocima da steknu potpunu sliku. Po riječima Nenada Zečevića, „odgovor i ispravka moraju jasno i konkretno ukazivati na netačne ili nepotpune navode iz objavljenog sadržaja, biti činjenično utemeljeni, pristojno formulisani i povezani s konkretnim tekstom na koji se odnose“.

Radomir Kračković je kazao da „odgovor i ispravka moraju sadržati činjenice koje ispravljaju medijski sadržaj, te stavove kojima se demantuju tvrdnje i stavovi iznijeti u medijskom sadržaju na koji se reaguje“. Svoje viđenje onog što odgovor i ispravka treba da sadrže, Draško Đuranović je sveo na konstataciju: „Shodno Zakonu o medijima, neophodno je precizno navesti netačnosti u tekstu ili prilogu i navesti istinitu informaciju.“ Za Rosandu Mučalicu „ono što ispravka mora da sadrži jeste jasno upućivanje na tekst na koji se odnosi, precizno navođenje šta je netačno ili nepotpuno i konkretnu činjeničnu korekciju“. Bez toga, navodi ona, „zahtjev ne može biti tretiran kao ispravka u zakonskom smislu“. Prema riječima Aleksandre Obradović, „odgovor odnosno ispravka mora da sadrži tačno na šta se reaguje i da to bude praćeno činjenicama“.

U namjeri da razmotrimo moguće načine za lakše i brže ostvarivanje prava na odgovor i ispravku, urednicima smo postavili sljedeće pitanje: „Mislite li da bi standardizovani obrazac za podnošenje odgovora/ispravke unaprijedio postojeću praksu?“

Svi urednici su bili saglasni s takvim predlogom, što se mora istaći kao pohvalno. Mihailo Jovović vjeruje da bi standardizovani obrazac unaprijedio postojeću praksu i da bi bio posebno značajan za tzv. neuke stranke. Mili Prelević je mišljenja da bi standardizovani obrazac „mogao biti koristan alat za građane koji nijesu pravno upućeni, jer bi smanjio broj formalno neispravnih zahtjeva“. Ipak, on napominje da takav obrazac „ne smije postati administrativna barijera, koja bi otežala ostvarivanje prava na ispravku onima koji mu ne mogu lako pristupiti“. Nenad Zečević smatra da bi „uvođenje standardizovanog obrasca moglo doprinijeti većoj jasnoći i efikasnosti postupka, kako za medije, tako i za podnosiocima zahtjeva, posebno u dijelu preciziranja obaveznih elemenata zahtjeva“.

5. Preporuke

Na osnovu analize odgovora iz ankete, kao i pregleda relevantne sudske prakse u oblasti prava na odgovor i prava na ispravku, jasno je da postojeći normativni okvir i njegova primjena i dalje ostavljaju određene dileme i nose praktične poteškoće za građane, medije i druge korisnike ovih pravnih mehanizama. Posebno se uočava potreba za jasnijim razlikovanjem prava na odgovor i prava na ispravku, preciznijim definisanjem sadržinskih uslova koje reagovanje mora ispunjavati, kao i za unapređenjem dostupnosti i razumljivosti procedura za ostvarivanje tih prava.

Prema rezultatima ankete, značajan broj ispitanika smatra da postojeći obrasci i procedure nijesu dovoljno jasni prosječnim konzumentima medijskih sadržaja, naročito u dijelu koji se odnosi na razlikovanje činjenica od vrijednosnih sudova, rokove za podnošenje zahtjeva, te formalne elemente koje zahtjev mora sadržati. Istovremeno, sudska praksa potvrđuje da se pravo na odgovor ne može koristiti kao instrument za vrijeđanje, političku polemiku ili diskreditaciju medija, već

isključivo kao sredstvo ispravljanja ili osporavanja konkretnih činjenica objavljenih u medijskom sadržaju.

U tom smislu, preporučuje se unapređenje postojećih obrazaca i procedura kroz njihovo pojednostavljivanje, standardizaciju i jasnije normativno razgraničenje između prava na odgovor i prava na ispravku, uz dodatno informisanje građana o načinu ostvarivanja ovih prava.

Preporuke

Jasnije normativno razlikovanje prava na odgovor i prava na ispravku

Potrebno je preciznije definisati razliku između ova dva instituta, posebno u dijelu koji se odnosi na sadržinu zahtjeva i pravni cilj svakog od njih. Pravo na ispravku treba vezivati za netačne ili nepotpune činjenice, a pravo na odgovor definisati kao mogućnost iznošenja relevantnog reagovanja na objavljeni sadržaj koji zadire u neko pravo ili interes podnosioca.

Standardizacija obrazaca za građane i pravna lica

Preporučuje se izrada jedinstvenih, jednostavnih i javno dostupnih obrazaca za podnošenje zahtjeva za odgovor i ispravku, kako bi se smanjio broj proceduralno neurednih zahtjeva i olakšalo ostvarivanje prava.

Uvođenje pojašnjenja o vrijednosnim sudovima

Obrasci bi trebalo da sadrže kratku napomenu s objašnjenjem da se pravo na ispravku odnosi prvenstveno na činjenične navode, a ne na mišljenja, komentare ili vrijednosne sudove, osim ukoliko su zasnovani na očigledno netačnim činjenicama.

Mogućnost dostavljanja dokaza uz zahtjev

Podnosiocima zahtjeva treba omogućiti i podstaći ih da uz reagovanje dostave relevantnu dokumentaciju ili dokaze koji potkrepljuju navode iz zahtjeva.

Preciznije definisanje veze između zahtjeva i konkretnog sadržaja

Obrasci bi trebalo da sadrže obavezno polje u kojem podnosilac precizno označava sporni dio sadržaja na koji se odgovor ili ispravka odnosi (naslov, datum objave, citat ili link).

OBRAZAC ZA OSTVARIVANJE PRAVA NA ODGOVOR ILI ISPRAVKU

(Ovim obrascem možete zatražiti objavljivanje odgovora ili ispravke informacije objavljene u medijima, ukoliko smatrate da je objavljenim sadržajem povrijeđeno vaše pravo ili interes)

1. Podaci o podnosiocu/podnositeljki zahtjeva

Ime i prezime / naziv pravnog lica:

.....

Adresa prebivališta/sjedišta:

.....

Telefon:

.....

Imejl:

.....

2. Podaci o objavljenom sadržaju

Naziv medija:

.....

Naslov teksta/emisije/priloga:

.....

Datum i vrijeme objavljivanja:

.....

Način objavljivanja:

- ☐ Štampani
- ☐ Portal – link ka sadržaju:
- ☐ Televizija
- ☐ Radio
- ☐ Drugo:

Link ka sadržaju:.....

3. Vrsta zahtjeva

☐ Zahtjev za objavljivanje odgovora

(Podnosi se kako bi se zaštitila reputacija lica, fizičkog ili pravnog, na koje se odnosi informacija koja može naškoditi nekom njegovom pravu ili interesu, odnosno kada želite da iznesete svoje viđenje i osporite navode iz objavljenog sadržaja.)

☐ Zahtjev za objavljivanje ispravke

(Podnosi se kako bi se korigovala neistinita, nepotpuna ili netačno prenjeta informacija, odnosno kada smatrate da je objavljena informacija netačna ili nepotpuna.)

4. Navodi koji se osporavaju

Sporni navodi	Zašto je navod netačan/nepotpun

5. Tekst odgovora/ispravke

(Tekst mora biti povezan s objavljenim sadržajem i ne smije biti nesrazmjerno duži od dijela priloga na koji se odnosi. Imajte na umu da sadržina odgovora odnosno ispravke ne smije biti takva da bi njihovo objavljivanje izazvalo zabranu širenja medijskog sadržaja, krivičnu ili prekršajnu odgovornost ili građanskoopravnu odgovornost prema trećim licima.)

6. Za portale

☐ Zahtijevam da odgovor/ispravka bude povezana linkom sa originalnim sadržajem.

7. Priložena dokumentacija (opciono)

(Ukoliko raspoložete dokumentacijom koja potkrepljuje navode iz odgovora ili ispravke, možete je dostaviti uz zahtjev.)

- ☐ Dokumenti
- ☐ Fotografije
- ☐ Službeni akti
- ☐ Sudske odluke
- ☐ Audio/video materijal
- ☐ Drugo

Datum:

Potpis podnosioca/podnositeljke:

.....

.....

Impressum

Autori

Aneta Spaić
Ranko Vujović
Paula Petričević
Ilija Jovičević

Izdavač

Medijski savjet za samoregulaciju

Za izdavača

Ranko Vujović, izvršni sekretar

Tiraž: 100

Dizajn i prelom: Nikola Vukotić

Štampa: Tipograf, Podgorica

Godina i mjesto izdavanja: Podgorica, 2026.

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna biblioteka Crne Gore, Cetinje

ISBN 978-9940-9619-5-4

ISBN 978-9940-9619-5-4
COBISS.CG-ID 38726916

Dodatak: Priručnik je nastao kao dio UNESCO-vog projekta „Izgradnja povjerenja u medije u Jugoistočnoj Evropi: podrška novinarstvu kao javnom dobru“, koji finansira Evropska unija. Realizovan je u saradnji Medijskog savjeta za samoregulaciju i dva ombudsmana – ombudsmanke *Vijesti* i *Monitora* i ombudsmana *Dana*.

#TrustinMediaSEE

Sadržaj ovog dokumenta isključiva je odgovornost njegovih autora i ne odražava nužno stavove UNESCO-a ili Evropske unije.

